

УДК 336.2

Соболь М. С.

здобувач вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні

Колісник О. П.

кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри обліку та консалтингу
Державний податковий університет
м. Ірпінь, Україна

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Збройні конфлікти традиційно супроводжуються посиленням податкового пресу. Держави, опинившись у стані війни, вдаються до розширення податкової бази, підвищення ставок і запровадження нових видів податків. Такий крок дозволяє мобілізувати значні фінансові ресурси для забезпечення оборони та відновлення, проте одночасно посилює податкове навантаження на громадян і бізнес. В умовах економічної кризи, спричиненої війною, підвищення податків може призвести до зниження платоспроможності платників, загострити соціальну напругу та сповільнити відновлення економіки. Тому впровадження нових податкових заходів має бути збалансованим та враховувати реальні можливості платників податків. З однієї сторони, війна потребує значних фінансових ресурсів для забезпечення оборони та відновлення, з іншого – економіка зазнає значних втрат, що впливає на спроможність платників податків.

Воєнний стан ставить перед системою оподаткування низку складних завдань. Головні з них:

- Пошук балансу між бюджетними потребами та підтримкою економіки: З одного боку, війна потребує значних фінансових ресурсів, що може призвести до підвищення податків і, як наслідок, сповільнення економічної активності. З іншого боку, стимулювання бізнесу для відновлення вимагає зниження податкового навантаження.

- Ускладнення адміністрування податків: Переміщення населення, руйнування інфраструктури та зміна місця розташування бізнесу ускладнюють процес збору податків.

- Проблема оподаткування тимчасово окупованих територій: Відсутність ефективного контролю над цими територіями унеможливує збір податків.

- Оподаткування гуманітарної допомоги: Необхідно розробити чіткі правила оподаткування гуманітарної допомоги, щоб забезпечити її ефективне розподілення.

- Податкові пільги для військовослужбовців та мобілізованих: Виникає потреба в розробці механізмів надання податкових пільг для військовослужбовців та мобілізованих, а також для їхніх сімей.

- Оподаткування доходів, отриманих за кордоном: Необхідно визначити правила оподаткування доходів громадян, які працюють за кордоном або отримують доходи від іноземних джерел. Згідно зі статтею 67 Конституції України, кожен українець зобов'язаний сплачувати податки. Для найманих працівників цю відповідальність частково делеговано роботодавцям, які виступають податковими агентами.

Об'єктом оподаткування є не тільки заробітна плата. Податкові зобов'язання виникають також щодо інших видів доходів, зокрема кешбеку та доходів, отриманих за межами країни.

Згідно з чинним законодавством, у 2024 році в Україні встановлено єдину ставку податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) у розмірі 18%. Це означає, що 18% від суми вашого доходу утримується як податок на користь держави (таблиця 1). Окрім ПДФО, з 2014 року в Україні додатково стягується військовий збір у розмірі 1,5% від суми доходу. Цей збір спрямовується на фінансування заходів, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки і оборони.

Важливо зазначити, що на період дії воєнного стану не оподатковуються військовим

збором такі доходи:

- Грошове забезпечення військовослужбовців та працівників:
- Збройних сил України;
- Національної гвардії;
- Правоохоронних органів;
- Служби безпеки України;
- Служби зовнішньої розвідки;
- Державної прикордонної служби;

- Звільняються від сплати деяких податків працівники МВС, Державної охорони, служби спеціального зв'язку та інших військових формувань, які беруть участь у забезпеченні національної безпеки та оборони країни.

- На період безпосередньої участі у відсічі російської агресії інші особи також звільняються від сплати певних податків [1].

Фізичні особи-підприємці, самозайняті особи та члени фермерських господарств зобов'язані сплачувати єдиний соціальний внесок. Зазвичай цей внесок нараховується за квартал і сплачується до 20 числа місяця, що настає за кварталом. Однак, у зв'язку з воєнним станом, законодавець надав додаткову гнучкість: підприємці можуть обирати щомісячну сплату ЄСВ. Варто зазначити, що періоди, протягом яких підприємці не сплачують ЄСВ за себе під час дії воєнного стану, не враховуються при обчисленні страхового стажу для призначення пенсії [2].

Таблиця 1 - Ставки ПДФО на 2024 рік

18%	9%	5%	0%
Основна податкова ставка є базовою для обчислення податку на доходи фізичних осіб. Вона застосовується як до заробітної плати, так і до інших видів доходів. Окрім того, об'єктом оподаткування за цією ставкою є дохід від відчуження (продажу) третього та наступного об'єкта нерухомості та транспортного засобу протягом календарного року.	Дивіденди, що виплачуються нерезидентам та суб'єктам господарювання, які звільнені від сплати податку на прибуток (таким як єдиноподатники), підлягають особливим правилам оподаткування.	Відчуження (продаж) нерухомого майна, яке перебувало у власності менше трьох років. Реалізація другого об'єкта нерухомості протягом календарного року. Продаж другого автомобіля протягом року. Отримання у спадок або як дарунок майна від осіб, які не є родичами першого або другого ступеня споріднення.	Доходи, отримані від подарунків та спадщини від близьких родичів, а також доходи від продажу першого об'єкта нерухомості та першого транспортного засобу протягом календарного року, підлягають декларуванню.

На період дії воєнного стану для імпорту та продажу бензину, дизельного палива, скрапленого газу, нафти та певних нафтопродуктів встановлено пільгову ставку податку на додану вартість у розмірі 7%.

Якщо під час війни або надзвичайної ситуації держава не повертає підприємствам гроші за сплачений ними податок на додану вартість (ПДВ), то це не вважається боргом держави, і підприємства не можуть вимагати з неї додаткові штрафи (пеню).

Ставка акцизного податку на бензини, інші нафтопродукти, важкі дистиляти, скраплений газ, пропан та ізобутан встановлюється на нульовому рівні.

Передача підакцизних товарів у таких випадках не вважається реалізацією та не породжує податкових зобов'язань:

- Примусова передача на користь держави.
- Безвозмездна передача для потреб оборони, військовим, правоохоронним органам або медичним закладам.

- Передача як гуманітарна допомога.
- Благодійна допомога, надана під час війни певним категоріям осіб, звільняється від оподаткування. Це стосується, зокрема, військовослужбовців, цивільних осіб, які залучені до оборонних заходів, та постраждалого населення. [3].

З 1 березня 2022 року по 31 грудня року, наступного за роком, у якому припинено воєнний, надзвичайний стан земельний податок та плата за землю не нараховуються і не сплачуються за земельні ділянки, розташовані:

- на територіях, визначених Кабінетом Міністрів як зони проведення бойових дій,
- на тимчасово окупованих територіях, визначених Кабінетом Міністрів,
- на землях, забруднених вибухонебезпечними предметами або обладнаних фортифікаційними спорудами, переліки яких затверджуються обласними військовими адміністраціями.

У період дії воєнного стану здійснюються такі види податкових перевірок:

- Фактичні перевірки: проводяться за місцем провадження господарської діяльності суб'єкта господарювання. Перелік підстав для їх проведення розширено і включає, зокрема, порушення законодавства щодо забезпечення можливості проведення розрахунків із застосуванням платіжних карток.

- Камеральні перевірки: здійснюються у приміщеннях податкового органу на підставі поданої платником податків заяви про бюджетне відшкодування ПДВ.

На період дії воєнного стану та протягом трьох місяців після його припинення до суб'єктів господарювання не застосовуються фінансові санкції за порушення порядку здійснення розрахункових операцій, виявлені в ході проведення фактичних перевірок, за винятком порушень, пов'язаних із реалізацією підакцизних товарів.

Крім того, встановлено мораторій на проведення документальних перевірок щодо своєчасності та повноти сплати єдиного соціального внеску. Перевірки, розпочаті до 24 лютого 2022 року, тимчасово зупинено [3].

Аналіз законодавства різних країн показує, що введення воєнного стану супроводжується схожими заходами, спрямованими на забезпечення національної безпеки. Це, зокрема, обмеження особистих свобод, мобілізація ресурсів, посилення контролю над економікою. У сфері оподаткування та обліку, попри відмінності в конкретних країнах, спостерігається тенденція до збільшення податкового навантаження для фінансування військових потреб, надання пільг військовим та посилення контролю над ресурсами.

Література:

1. Цвігун І. Особливості оподаткування під час воєнного стану. Розвиток обліку, аудиту та оподаткування в умовах цифрової економіки: III Всеукр. науково-практ. конф., м. Кам'янець-Подільський. С. 64-66.

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text> (дата звернення: 13.11.2024).

3. Татарова М. Податки під час війни: все, що треба знати бізнесу. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/7/685375/> (дата звернення: 15.11.2024).